

Farmann – Business Magazine

Norwegian business magazine

Tippenøkkelen og ”Det Utvidede Kulturbegrep”

By Farmann | Published: 2 May, 2011

Tippenøkkelen og ”Det Utvidede Kulturbegrep” – om åndsmakt, kroppskultur og statlig pengemakt...

Av: **Odd Gunnar Skagestad**. 2. mai 2011

På sitt nylige landsmøte vedtok Arbeiderpartiet et forslag om at staten skal gi mer penger til idretten, og da blir det nok slik. Statlige penger til idretten vekker ingen protester i et så sportsfiksert land som Norge. Vel å merke, dersom det dreier seg om friske penger. Men nei, slik er det visst ikke. Pengene skal tas fra tippemidlene – dette overflødhetshornet som stadig etterfylles ved nytt tilsig av inntektene fra de statlige pengespill. Og her er det vel ikke bare nok, men stadig mer å ta av?

Greit nok, hadde det bare ikke vært for fordelingsnøkkelen. Overskuddet av tippemidlene fordeles mellom idrett og kultur, og det er denne fordelingen som regjeringen vil endre i idrettens favør. Slikt skaper dårlig stemning i kultur-Norge. Det hjelper ikke at kulturministeren forsikrer at kulturlivet såvisst ikke vil bli skadelidende, men tvertimot bli tilført massevis av friske penger. Norsk kulturliv dreier seg om penger, fremfor alt om offentlige overføringer, og her er tippemidlene en fast og hevdvunnen post. Et privilegium, – nei et rettmessig krav, som ikke må røres. For kulturlivets koryfée er dette et null-sum-spill: Den enes brød, den annens død. Fordelingsnøkkelen er hellig.

Vi har hørt det før.

En reise vel 45 år tilbake i tiden bringer oss til Borten-koalisjonens første regjeringsår, hvor Kjell Bondevik var kirke- og undervisningsminister som det dengang het. Allerede før tiltredelsen hadde Bondevik fått mørkemann-stempelet av Rikshovedstadens urbane kulturelite. Den nye statsråden viste raskt handlekraft. Godt assistert av sin driftige statssekretær Henrik Bargem tok han initiativ til å opprette en rekke distriktshøyskoler. Et

distrikspolitisk dannelsesprosjekt, kanskje også en motvekt mot hovedstadens sedløyse og kulturradikalisme? Og hva tippemidlene angikk, sørget han for å endre fordelingsnøkkelen i idrettens favør. En markering av de sunne verdiene ved fysisk fostring til forskjell fra et kulturliv på ville veier?

Kultur-Norge skulle snart få annet å tenke på. I 1966 startet kulturrevolusjonen i Maos Kina, hvor rødegardistenes pøbelvelde raserte landets kulturtradisjoner. Eksempelet smittet. Turbulente år fulgte verden over, med studentopptøyer, universitetsokkupasjoner og krav om folkeliggjøring av alt som smakte av kultur. Dessuten demonisering og latterliggjøring av den institusjonaliserte og borgerlige kultur – ”finkulturen”. En bølge slo inn over landet. Ordet ”kulturarbeider” kom inn i språket (figurerte første gang i et opprop som ledd i stortingsvalgkampen i 1969). ”Motkultur” ble tidens motto: Rikspoet Jan Erik Vold slo i 1969 an tonen med sitt epokegjørende dikt ”Kulturuke”, og den unge popsangerinnen Inger Lise Rypdal (som dengang het Inger Lise Andersen) gjorde samme år suksess med den tidsriktige nidvisen ”Finkulturen”. Bølgen kulminerte i 1972, da en annen poet – Arild Nyquist – skapte begeistring med sin ultimate motkulturelle diktsamling ”Nå er det jul igjen”, med den uforglemmelige strofen ”Ingen kjenner dagen før solen går ned over Vinmonopolet. Ingen kjenner dagen før Nixon har vært på driter’n heller”.

Reaksjonen måtte komme, og den kom i form av ”Det Utvidede Kulturbegrep”. Utvidelsen ble nedfelt og forklart i de famøse kulturmeldingene som ble fremlagt av Korvald- og Bratteli-regjeringene, benevnt henholdsvis St.meld. nr.8 (1973-74) *Om organisering og finansiering av kulturarbeid* og St.meld. nr.52 (1973-74) *Ny kulturpolitikk. Om organisering og finansiering av kulturarbeid, tilleggs melding*. Dermed var kursen staket ut for 1970-årenes kulturpolitikk, som skulle bli en usalig blanding av tidsriktig motkulturalitet og fornyet og forsterket statsstyrt institusjonalisering gjennom virkemidlene organisering og finansiering. Og notabene: Idretten, – den organiserte toppidrett såvel som breddeidrett – ble en del av det nye utvidede kulturbegrepet.

På sett og vis en genistrek: Ved et konseptuelt og semantisk kunstgrep fikk myndighetene opphevet den gamle motsetningen mellom kultur og idrett. Dermed var det duket for en ny bølge, hvor det offentlige gavmildt kunne la midlene drysse over likt og ulikt. En skjellsettende begivenhet intraff i 1978, da Nordland fylkes kulturpris ble tildelt den eminente fotballspilleren Harald ”Dutte” Berg. Enkelte mente riktignok at den nye kulturpolitikken ble litt for mye av det gode. Da en travhest fikk en kommunal kulturpris, ble dette av kritiske røster anført som det endelige bevis på galskapen i det utvidede kulturbegrep. Etter hvert skulle også en viss reaksjon melde seg. Dette kom til uttrykk i en serie nye

kulturmeldinger, hvorav spesielt St.meld. nr.61 (1991-92) ble sagt å representere den moderne velferdsbyråkratiske redusering av alle ting til ren administrasjon. Og her skulle bli mer enn nok å administrere – først og fremst fordelingen av alle de pengene som staten etterhvert kunne disponere for kulturformål: I 1985 innførte Stortinget Lotto, og det ble bestemt at to tredjedeler av spillets overskudd skulle gå til kulturformål. I 1993 kom en ny lov om pengespill. Fra nå av ble overskuddet fra ”fotballspela og talspelet Lotto slått saman og fordelt med ein tredel” på henholdsvis kultur-, idretts- og forskningsformål, og i 1998 ble pengelotteriet Flax innlemmet i porteføljen til Norsk Tipping A/S. I 2002 vedtok Stortinget en ny fordelingsnøkkel for tippemidlene: De midlene som forskningen hadde mottatt av spilleoverskuddet skulle deles mellom idrett og kultur, og kulturens nye andel av overskuddet skulle ikke lenger gå inn i statskassen, men fordeles direkte av Kongen (slik som det alltid hadde vært for idrettens vedkommende). Resten av kulturens andel av tippemidlene skulle fordeles som tidligere, dvs. fortsatt som en del av statsbudsjettet. Uansett: Alle fikk stadig mer.

”Tuppenøkkelen” pr. idag innebærer 45,5 % til idrett, 36,5 % til kulturformål og 18 % til såkalte samfunnsnyttige formål. Den nye fordelingsnøkkelen vil gi idretten 64 %, mens kulturformål og samfunnsnyttige formål får 18 % hver. Og dermed er vi tilbake til samme situasjon som i 1965-66, nå med Anniken Huitfeldt i Kjell Bondeviks gamle rolle. Ringen er sluttet – dog med den forskjell at nå er potten mye, mye større – samtidig som kulturbegrepet i mellomtiden er blitt utvidet til det noe nær sprekkeferdige. Idyllen er brutt: Øyner vi den endelige slutten på det utvidede kulturbegrepet?